

**แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน
ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6***

**Buddhist Principles Application in Self-Control, Man Control,
and Work Control of School Administrators under the Jurisdiction
Chiangmai Primary Educational Service Area Office 6**

พีสวา พรหมเผ่า
Peerapon Promphoaw
มหาวิทยาลัยพายัพ
Payap University, Thailand
E-mail: peerapon.kingsman@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 2) พัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 79 คน ครูผู้สอน 256 คน รวมทั้งสิ้น 335 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์หาค่า ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ เนื้อหา และบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านตามหลักพุทธธรรม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมาก

*ได้รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 14 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2567
Received: May 25, 2024; Revised: December 14, 2024; Accepted: December 23, 2024

ไปหาน้อยดังนี้ ด้านการครองตน ด้านการครองคน ด้านการครองงาน

2. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 พบว่า 1) ด้านการครองตน ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา ได้แก่ มีความปรารถนาดี รับฟังความคิดเห็น สนับสนุนบุคลากรให้มีความก้าวหน้า มีความยุติธรรมรักษาความถูกต้อง และการวางตัวเป็นกลาง 2) ด้านการครองคน ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยะวาจา อตถจริยา สมานัตตตา ได้แก่ การสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร การใช้วาทศิลป์ การเอาใจใส่ ความยุติธรรม 3) ด้านการครองงาน ใช้หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ได้แก่ มีความสุขในการบริหารงานและปฏิบัติหน้าที่ พอใจในบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน อุทิศเวลาในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้; หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) study the application of Buddhist principles in governing oneself, governing people, and governing the work of educational institution administrators under the jurisdiction of the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office Area 6, 2) Develop guidelines for applying Buddhist principles in governing oneself, one's people, one's work for educational institution administrators under the jurisdiction of the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office Area 6, the instrument used in the research was a questionnaire. Data were collected from a sample group consisting of 79 school administrators and 256 teachers, totaling 335 people. Quantitative data were analyzed using the SPSS program to analyze frequencies, percentages, means and standard deviations.

The results revealed that:

1. Results of the analysis of the application of Buddhist principles in governing oneself, man control, and governing the work of School administrators under the jurisdiction of the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office, Area 6, the overall level is at a high level. When considering each aspect according to the principles of Buddhism, it was found that every item was at a high level, arranged from highest to lowest average as follows: Self-control in terms of holding people employment aspect.

2. Guidelines for applying the principles of Buddhism in governing oneself, man control, and governing work for school administrators under the jurisdiction of the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office, Area 6, it was found that; 1) self-care Apply the Four sublime states of mind, consisting of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity having good intentions. Listen to opinions support personnel to progress be fair and maintain correctness and being neutral, 2) residence of people use the base of sympathy, consisting of giving offering, kindly speech, useful conduct, and even and equal treatment namely building morale for personnel use of rhetoric, empathy, justice, 3) job management use the Four Foundations for accomplishment consist, consisting of passion, diligence, mind or consciousness, and investigation, happy at work and satisfaction of job, dedicated and hardworking person devote and participation of job.

Keywords: Application; Buddhist Principles Application in Self-Control, Man Control, and Work Control; Principal

1. บทนำ

สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญของการบริหารจัดการการศึกษาในระดับรากหญ้า เพราะมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนและชุมชนเป็นอย่างมาก กิจกรรมการเรียนการสอนก่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นจะเกิดขึ้นที่สถานศึกษา เด็กจะเกิดการเรียนรู้เป็นคนเก่งคนดีและมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขได้ก็อยู่ที่สถานศึกษาเป็นสำคัญ ประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาเป็นผลมาจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน และการบริหารจะประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนมีประสิทธิภาพนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติหลัก เช่น มีความรู้ความเข้าใจมีทักษะมีคุณธรรมมีจริยธรรมทั้งดงามจะต้องยึดมั่นใน

ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจริยธรรมของครูปฏิบัติ ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทยนั้นวันมีความซับซ้อน วิฤติและรุนแรงมากขึ้น รวมทั้งระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเชิงตลาดการแข่งขันแบบเสรีการแข่งขันและกระตุ้นในศาสนาบริโภคนิยมผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โครงสร้างสังคมอ่อนแอศาสนาทางเหินและถูกปฏิเสธ มนุษย์มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีความล่อแหลมในการกระทำผิดกฎหมายและหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมอันดีงามอีกทั้งมีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้นผู้บริหารในฐานะผู้นำทางการศึกษาจึงควรมีแนวปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของคุณธรรม เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจบุคคลให้ประพฤติในทางที่ถูกต้องและเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้บุคคลนั้น

เป็นที่ยอมรับแก่ผู้ร่วมงานทำให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจรู้สึกมีความมั่นคงในการปฏิบัติงานซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (วิเชียร บุญกล้า, 2550, หน้า 60)

ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและนิยมเข้าวัด อีกทั้งเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ทั้งเรื่องงานและปัญหาส่วนตัวสถานที่แรกที่เข้าไปขอคำแนะนำ ปรีกษาคือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ที่มีหลักธรรมและชี้ทางออกให้ได้เสมอ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ตามความหมายของหลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้ เป็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในด้านการครองตน ด้านการครองคนและด้านการครองงานเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาคน พัฒนางานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ให้มีคุณภาพต่อไป

จากเหตุผลความจำเป็นข้างต้นที่กล่าวมาถือได้ว่า ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรมหลักเลียงการทุจจริตคอร์ปชั่น เป็นผู้มีภาวะผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการครองตน การครองคน และการครองงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจเรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6

เพื่อเป็นข้อมูล เอกสารงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาส่งเสริมการบริหารด้วยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6

2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้การศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ออกแบบการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ตามจุดประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 โดยใช้แบบสอบถามดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของ

ผู้บริหารสถานศึกษา 2) สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เก็บข้อมูลผู้บริหารสถานศึกษาและครูโดยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ อายุราชการ วุฒิการศึกษาสูงสุดและขนาดของสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามชนิดแบบสำรวจรายการ (Check-List) จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ในการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาโดยแบบสอบถามนี้เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับจำนวน 45 ข้อ ตอนที่ 3 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษากำหนดประเด็นคำถามเป็นแบบสอบถามปลายเปิดจำนวน 4 ข้อ 3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาสืบสร้างเป็นแบบสอบถามออนไลน์โดยใช้โปรแกรม Google form 4) วิเคราะห์และสรุปแบบสอบถามเพื่อสรุปเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศียงใหม่ เขต 6 โดยนำแบบสัมภาษณ์ในรูปแบบออนไลน์ที่สร้างขึ้นไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษา หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา นำมาสรุปแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 79 คน

ครูผู้สอน 256 คน รวมทั้งสิ้น 335 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างข้อคำถามจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำข้อคำถามที่ได้ไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข 3) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของข้อคำถามโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในด้านหลักพุทธธรรม จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยและเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและสังคม จากนั้นนำข้อคำถามทั้งหมดไปหาคุณภาพของข้อคำถามด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามหลายข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัดตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือค่า (IOC: Item Objective Congruence) โดยเลือกคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการสร้างเครื่องมือในการวิจัยนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรม Google form ซึ่งมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการสร้างแบบสอบถามและการเก็บข้อมูล สามารถจัดเก็บผลลัพธ์ได้อัตโนมัติรวดเร็ว เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ และ 2) นำแบบสอบถามที่ได้มาให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและแจ้งมหาวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศียงใหม่ เขต 6 เพื่อนำไปยังกลุ่ม

ตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างในระยะเก็บคืน ได้ข้อมูลครบถ้วนตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายเชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการครองคน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.79) ด้านการครองงาน ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.79) และด้านการครองตน ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.69)

2. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของ

ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 พบว่าแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ประกอบด้วยการใช้หลักพุทธธรรม 3 ด้าน คือ ด้านการครองตนใช้หลักพรหมวิหาร 4 ด้านการครองคน ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการครองงาน ใช้หลักอิทธิบาท 4 ตามรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการครองตน หมายถึง หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1) เมตตา ปราณนา ให้ผู้อื่นมีความสุข คิดทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 2) กรุณา ปราณนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความสงสาร ต้องการช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ทั้งจากทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จ มีความยินดีที่จะสนับสนุนและส่งเสริม 4) อุเบกขา การวางตัวเป็นกลาง ไม่แสดงความยินดียินร้าย ไม่แสดงความเอนเอียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความวางเฉยในการได้รับผลของการกระทำที่ส่อไปในทางลบของบุคคลนั้นๆ

2.2 ด้านการครองคน หมายถึง หลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักธรรมในการยึดเหนี่ยวน้ำใจบุคคลอื่น การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 1) ทาน การเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน 2) ปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำไพเราะเสนาะหู ไม่ใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง รู้จักกล่าวคำขอโทษและคำขอบคุณ ที่ก่อให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตน 3) อัตถจริยา การสงเคราะห์สนับสนุน ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น 4) สมานัตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย การวางตัวเป็นกลางและวางตัวตามสถานการณ์ การปฏิบัติต่อ

บุคคลอื่นด้วยความเท่าเทียมกัน

2.3 ด้านการครองงาน หมายถึง หลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ มีการประชุมหารือกันอยู่เสมอ 2) วิริยะ ความมุ่งมั่นทุ่มเท มีความเพียรพยายามหมั่นฝึกฝน อบรมหาความรู้เกี่ยวกับงานที่ทำ 3) จิตตะ มีจิตใจที่จดจ่อกับงานและมีความรับผิดชอบในงานที่ปฏิบัติ มีการแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ 4) วิมังสา การทบทวนในสิ่งที่ทำมา ซึ่งเกิดจากกระบวนการนำหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ มาพิจารณาให้เกิดความรอบรู้และเกิดความรอบคอบแล้วนำไปสู่การทบทวนในสิ่งที่ได้ปฏิบัติมาแล้วว่ามีผลดีผลเสียอย่างไรบ้าง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 พบว่า ด้านการครองตน ได้แก่ หลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ด้านที่มีค่าสูงสุดคือ กรุณา เนื่องจากความเห็นอกเห็นใจต้องการมอบโอกาสในการเจริญเติบโตในหน้าที่การงานให้กับผู้มีอุดมการณ์ในการพัฒนาระบบการศึกษาเช่น

เดียวกัน ด้านการครองคน ได้แก่ หลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา) ด้านที่มีค่าสูงสุดคือ ทาน เนื่องจากการเป็นผู้นำของบุคลากรในสถานศึกษาย่อมจะต้องมีความเสียสละ ด้านการครองงาน ได้แก่ หลักพุทธธรรม อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ด้านที่มีค่าสูงสุดคือ วิริยะ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษานั้นจำเป็นจะต้องใช้ความอดทน ความพากเพียรเป็นอย่างสูงในการบริหารและปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระนิรันดร จรณธมโม (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยธรรมตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ดังนี้ 1) ด้านการการบริหารงานวิชาการตามหลักพรหมวิหาร 4 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับบริบทของตนเอง 2) การบริหารงานงบประมาณ ควรมีการพิจารณาไตร่ตรองการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า มีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ 3) ด้านการบริหารงานบุคคลควรมีการพิจารณาความสามารถของบุคลากรและมอบหมายงานตามความถนัดมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพลังด้านบวก 4) ด้านการบริหารงานทั่วไปควรอาศัยความพอใจ ขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการพิจารณาใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบในการดำเนินงาน

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 พบว่า 1) ด้านการครองตน พบว่า หลักพุทธธรรมในการครองตนคือ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อันเป็นหลักในการปกครองของผู้บริหาร โดยเมื่อทำการวิจัยแล้วพบว่า หลักพุทธธรรมในการครองตนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 สอดคล้องกับงานวิจัยของพายุญ คำวงศ์ (2560, หน้า 148-159) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ซึ่งมุ่งเน้นการวางตัวเป็นกลาง การปล่อยวาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระนิรันดร์ จรณธมฺโม (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น มุ่งเน้นการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Burmansah et al. (2020, pp. 51-65) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ Mindful Leadership: The Ability of the Leader to Develop Compassion and Attention without Judgment - A Case Study of the Leader of Buddhist Higher Education Institute ที่มุ่งเน้นการบริหารด้วยความเอาใจใส่และความเห็นอกเห็นใจ 2) ด้านการครองคน จากผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธธรรมในการครองคนคือ หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา อันเป็นหลักในการปกครองการบริหารคน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกานพดล ธีรปญฺโญ (2564, 193-

205) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ที่มุ่งเน้นการเสียสละ การแบ่งปันร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสันติ ธีรภทฺโท (นาคาบำรุง) (2562, หน้า 99-112) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานภาครัฐเพื่อความโปร่งใสในสังคมไทย ซึ่งมุ่งเน้นการเจรจาด้วยเหตุผล 3) ด้านการครองงาน พบว่า หลักพุทธธรรมในการครองงานคือ หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อันเป็นหลักในการปกครองของผู้บริหารซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธนิษฐ์ ศรีสมบัติ, จิราภรณ์ ผันสว่าง และสุเทพ เมยไธสง (2566, หน้า 1-11) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน และครองงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ซึ่งมุ่งเน้นในการทุ่มเท มีความรู้ในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานบุญมี วิทยาลัย (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ในการใช้ความไตร่ตรองพิจารณาในการบริหารสถานศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้
ผู้บริหารควรมีการจัดการอบรมระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้บริหาร และมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์

ของบุคลากรในสถานศึกษา ลดช่องว่างในการหาเงินกัน มีการจัดกิจกรรมระหว่างกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาประจำตำบลหรือประจำอำเภอ เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้รู้จักบุคลากรในสถานศึกษาอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาและควรมีกระบวนการพัฒนานักพัฒนาคน พัฒนาสถานศึกษา ให้มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนอย่างมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะการทําวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครูผู้สอน เพื่อจะได้คิดกลยุทธ์ในการพัฒนาครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาโดยใช้หลักพุทธธรรมในโอกาสต่อไป

2.2 ควรมีการใช้หลักธรรมที่มีความสอดคล้องในด้านการครองตนและนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับหลักธรรมอื่นๆ ได้ เช่น หลักธรรมาภิบาล เป็นต้น ซึ่งจะทำได้ผลการวิเคราะห์ที่แตกต่างออกไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการงานวิจัย เรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 มีดังนี้ 1) ด้านการครองตน นำหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา (ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น) กรุณา (ความปรารถนาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (การวางเฉยและการวางตัวเป็นกลาง) มาใช้ในการประพฤติปฏิบัติตนในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีการ

รักษากาย วาจา ใช้สติปัญญาในการปฏิบัติหน้าที่ 2) หลักการครองคน นำหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้ด้วยความเต็มใจ) ปิยวาจา (การพูดด้วยวาจาไพเราะ) อตถจริยา (การทำให้เป็นประโยชน์) สมานัตตา (การวางตนด้วยความเหมาะสม) รู้จักการให้ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในสถานศึกษาหรือชาวบ้านในชุมชน รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักการใช้วาจาไพเราะ เป็นผู้ทักทายก่อน ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทักทายก่อน 3) หลักการครองงาน นำหลัก อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (การพอใจในสิ่งที่ทำอยู่) วิริยะ (ความพากเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจแน่วแน่ทำงานให้สำเร็จ) วิมังสา (การใช้สติปัญญาในการไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบ) เมื่อผู้บริหารรู้จักการครองตน ครองคน ครองงานแล้ว ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม (การรู้จักกฎระเบียบของทางราชการ) หลักคุณธรรม (ความซื่อสัตย์ สุจริต อุดมคติ เสียสละ) หลักความโปร่งใส (รู้ตัวว่าอยู่ในสายตาของผู้ใต้บังคับบัญชาและกรรมการสถานศึกษา ชุมชน สามารถตรวจสอบได้อย่างสุจริตใจ) หลักการมีส่วนร่วม (เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วม) หลักความรับผิดชอบ (การทำหน้าที่ในส่วนรับผิดชอบให้สมบูรณ์) หลักความคุ้มค่า (การนำงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมานำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างสูงสุด) ซึ่งจะนำมาสู่การเป็นผู้บริหารที่มีความเป็นมืออาชีพ มีคุณธรรม เป็นคนดี พร้อมทั้งจะพัฒนาระบบการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ให้มีประสิทธิภาพต่อไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี วิทยาสิทธิ์. (2560). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกานพดล ธีรปัญญา. (2564). การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. *วารสารธรรมวิทย์*, 3(1), 193-205.
- พระณิษฐ์ ศรีสมบัติ, จิราภรณ์ ผันสว่าง และสุเทพ เมย์ไธสง. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน และครองงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(1), 1-11.

- พระนิรันดร์ จรณธมโม. (2560). การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสันติ อธิภทฺโท (นาคาบำรุง). (2562). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานภาครัฐเพื่อความโปร่งใสในสังคมไทย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 15(3), 99-112.
- พายุฎ คำวงษ์. (2560). การปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8(2), 148-159.
- วิเชียร บุญกล้า. (2560). การใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- Burmansah, B., et al. (2020). Mindful Leadership: The Ability of the Leader to Develop Compassion and Attention without Judgment - A Case Study of the Leader of Buddhist Higher Education Institute. *European Journal of Education Research*, 9(1), 51-65.

